

KONVERGENCE IFRS A US GAAP V OBLASTI PODNIKOVÝCH KOMBINACÍ

H. Bohušová, P. Svoboda

Došlo: 4. července 2008

Abstract

BOHUŠOVÁ, H., SVOBODA, P.: *IFRS and US GAAP convergence in the area of business combination*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2008, LVI, No. 6, pp. 13–24

The IASB project „Business Combinations“ started in 2001. The increase of financial statements quality and international harmonization of business combinations recording were main objectives of this project. The project was divided into two phases. IFRS 3 (2004) Business Combinations” which replaced former IAS 22 was the result of the first phase. Partial harmonization of recording and financial reporting of business combination in Europe and in the USA was the main objective of IFRS 3 (2004). IFRS 3 (2004) is based on SFAS 141 (2001). SFAS 141 (2001) was developed in 2001 and replaced APB (Accounting Principles Board) Opinion No. 16 Business Combinations and SFAS 38. There is the pooling interest method forbidden and only the purchase method is allowed for all kinds of business combinations. Based on the comparison of both methodical approaches to business combinations are demonstrated reasons for refusing of pooling interest method. The second phase is aimed at purchase method application and new methodical approaches to business combination recording and it is the objective of the conclusion of this paper.

business combination, purchase method, fair value, goodwill

Podnikové kombinace představují převzetí jednoho podniku jiným, je to součást činností, které bývají označovány v angličtině jako Merges and acquisitions (M&A). Podnikové kombinace představují jednu z nejvýznamnějších operací uskutečňovaných na současných kapitálových trzích, v posledním desetiletí představují 8–10% všech obchodů na kapitálových trzích. Na základě průzkumu IASB provedeného v rámci realizace druhé fáze projektu Podnikové kombinace bylo zjištěno, že v roce 2006 bylo ve světě uskutečněno přes 13 000 M&A transakcí. Méně než polovina z uvedených transakcí, jejichž hodnota představovala částku 1,49 bilionu \$, byla uskutečněna podniky, které pro zachycení a vykazování transakcí používají US GAAP. Zbytek operací v celkové hodnotě 1,82 bilionu \$ byl uskutečněn podniky, které v oblasti účetnictví a vykazování používají IFRS nebo předpokládají aplikaci IFRS v budoucnu.¹ Zobrazení uvedených obchodních transakcí se však významně odlišovalo při použití systému

výkaznictví IFRS a US GAAP. Jelikož se však jedná ve většině případů o nadnárodní transakce na celosvětové úrovni, je důležité, aby jejich zobrazení v systému účetního výkaznictví bylo kompatibilní.

Z tohoto důvodu Rada pro mezinárodní standardy finančního výkaznictví (IASB), která je zodpovědná za tvorbu mezinárodních standardů finančního výkaznictví (IFRS), společně s Radou pro standardy finančního účetnictví (FASB) v USA pracovala na projektu „Business Combinations“. Tento projekt má za cíl harmonizovat účetní zachycení a vykazování M&A operací pro účely světových kapitálových trhů.

MATERIÁL A METODY

Příspěvek je zaměřen na celosvětovou harmonizaci účetního výkaznictví v oblasti spojování podniků formou M&A. Hlavním cílem příspěvku je poukázat na významné rozdíly ve finančních výkazech

1 Další informace IASB – Business Combination phase II

kombinujícího podniku, které by mohly vzniknout při uplatnění dvou odlišných metodických postupů pro zachycení podnikových kombinací. V teoretické části jsou analyzovány hlavní důvody pro harmonizaci systémů účetního výkaznictví v oblasti podnikových kombinací a přístupy dvou základních světových organizací v oblasti regulace účetního výkaznictví. Jsou charakterizovány základní odlišnosti obou systémů, které existovaly před zahájením harmonizačních prací v rámci projektů „Business Combinations“. Teoretická část je tedy věnována IAS 22, který existoval v rámci IAS před zahájením projektu „Business Combinations“ a standardu, který jej jako výsledek první fáze tohoto projektu v roce 2004 nahradil – IFRS 3 – Podnikové kombinace a SFAS 141 z roku 2001, který představuje výchozí bod pro harmonizaci US GAAP a IFRS v oblasti podnikových kombinací. V rámci příspěvku je provedena komparace dvou základních metodických postupů pro zachycování a vykazování podnikových kombinací:

- metody koupě
- metody spojení podílů.

Při použití metody koupě vychází komparace ze změn v rozvaze dceřiné společnosti sestavené před převzetím jednoho podniku jiným včetně dopadu navýšení odložené daňové pohledávky či závazku při použití IFRS 3 Podnikové kombinace. U metody spojení podílů se komparace odvíjí od rozvah obou kombinujících podniků sestavených k datu podnikové kombinace. Komparace je provedena na empirických datech kombinovaného a kombinujícího podniku. Předmětem jsou zejména rozdíly v hodnotách ukazatelů používaných pro hodnocení finanční situace podniku (dle Šůvové, 1999), zejména ukazatelů vertikální analýzy majetkové a kapitálové struktury a vybraných poměrových ukazatelů zadluženosti. Dochází k vyhodnocení vlivu použití metody koupě a metody spojení podílů na tyto ukazatele.

Závěrem příspěvku jsou zhodnoceny i výsledky druhé fáze projektu Podnikové kombinace, která byla zakončena v lednu 2008 a jejímž výsledkem jsou novely standardů týkajících se podnikových kombinací v rámci IFRS a US GAAP:

- IFRS 3 (2008) a
- SFAS 141 (2007).

VÝSLEDKY A DISKUSE

Dosud bylo poměrně obtížné provádět komparaci zachycení podnikových kombinací uskutečněných v USA a na území Evropské unie, neboť podnikové kombinace byly vykazovány odlišným způsobem. Rozdíly vyplývají z dílčích odlišností mezi systémy výkaznictví US GAAP a IFRS. Projekt Business Combinations jako součást společného projektu IASB a FASB Convergence 2002 si klade za cíl zajištění naprosté kompatibility stávajících US GAAP a IFRS i koordinaci pracovních programů tvorby nových a novelizace stávajících standardů do budoucna. Projekt se realizuje prostřednictvím řady dílčích projektů v krátkodobém i dlouhodobém časovém horizontu.

V krátkodobém časovém horizontu se jedná o následující projekty na straně IASB:

- Výpůjční náklady (jedná se o sjednocení vykazování úroků v souvislosti s pořízením aktiv, a to přiblížení IAS – 23 Výpůjční náklady řešení dle US GAAP),
- Společné podniky.
- Na straně FASB jde v případě krátkodobých projektů o následující:
- Možnosti ocenění finančních nástrojů reálnou hodnotou
- Investice do nemovitostí
- Výzkum a vývoj
- Následné události.

Mezi společné projekty patří projekt „Snížení hodnoty“ a „Daně ze zisku“.

V rámci dlouhodobých projektů by mělo dojít ke sbližování výkaznictví v následujících oblastech:

- Podnikové kombinace
- Koncepční rámec
- Pokyny k oceňování reálnou hodnotou
- Zveřejňování účetní závěrky
- Zaměstnanecké požitky po skončení pracovního poměru
- Účtování výnosů
- Závazky a vlastní kapitál
- Finanční nástroje
- Odúčtování
- Konsolidace jednotky zakládané pro zvláštní účely
- Nehmotná aktiva
- Leasingy.

V oblasti podnikových kombinací byly harmonizační práce rozděleny do dvou fází, přičemž obě fáze byly zahájeny společně a probíhaly paralelně, dokud nebyla v roce 2004 dokončena první fáze projektu. Výsledkem této fáze bylo na straně FASB dokončení standardu SFAS 141 Business Combinations, který významně změnil pohled na vykazování podnikových kombinací, odstranil možnosti použití odlišných metodických postupů pro jejich zachycování v návaznosti na charakter podnikové kombinace. Jako reakce právě se transformující IASC na IASB bylo vytvoření zcela nového standardu týkajícího se podnikových kombinací – IFRS, který nahrazoval IAS 22 Podnikové kombinace.

Výsledky I. fáze projektu Business Combinations

SFAS 141 (2001)

SFAS 141 vznikl v roce 2001 a nahradil APB (Accounting Principles Board) Opinion No. 16 Business Combinations a SFAS 38. Vznik SFAS 141 byl významným okamžikem v zachycování a vykazování podnikových kombinací, neboť povoloval pouze jeden metodický postup pro jejich zachycování a vykazování. Dřívější úprava podnikových kombinací v rámci US GAAP umožňovala použití dvou zcela

odlišných metodických postupů pro zachycení a vykazování podnikových kombinací. Jednalo se o:

- metodu koupě
- metodu splynutí.

Metoda splynutí byla použitelná pouze v případě, že bylo splněno 12 kritérií. Kritéria byla však formulována takovým způsobem, že bylo velmi obtížné v některých případech rozpoznat ekonomicky zcela odlišné operace, a na druhé straně mohlo dojít k zachycení ekonomicky podobných operací rozdílnými metodami, což mělo za následek dramaticky odlišný výsledek ve finančních výkazech a nemožnost srovnání. Metoda splynutí rovněž neposkytovala relevantní informace z oblasti nehmotného majetku, protože v podniku, který byl výsledkem podnikové kombinace, docházelo k nevykázání těch nehmotných aktiv, která podniku mohou přinášet budoucí ekonomické užitky, ale nebyla v kombinovaném podniku dříve vykázána.

Přínos SFAS 141 je třeba spatřovat především v tom, že základním způsobem změnil dřívější **přístup k zachycování a vykazování podnikových kombinací** v USA. Filozofie vychází z přístupu, že všechny podnikové kombinace jsou akvizice, proto je třeba je vykazovat v reálných hodnotách aktiv a závazků, které byly předmětem podnikových kombinací. Tento požadavek splňuje pouze metoda koupě.

Jako další významnou změnu lze identifikovat nový **přístup k zachycování a vykazování nákladů spojených s podnikovou kombinací**. K podnikové kombinaci jsou přiřazeny reálné hodnoty nabývaných identifikovatelných aktiv a převzatých závazků, které nabyvatel přejímá, a veškeré náklady přímo přiřaditelné k podnikové kombinaci. Ostatní náklady, jako jsou všeobecné správní náklady, které nelze přímo přiřadit podnikové kombinaci, nejsou alokovány k podnikové kombinaci a jsou zachyceny jako náklady období.

IFRS 3 (2004)

IFRS 3 vznikl jako výsledek první fáze projektu IASB zabývající se podnikovými kombinacemi a nahrazuje dříve používaný IAS 22 Podnikové kombinace a související interpretace (SIC 9 Podnikové kombinace – rozlišení akvizic a spojení podílů, SIC 22 Podnikové kombinace – následné úpravy reálných hodnot a původu vykázaného goodwillu, SIC 28 Podnikové kombinace – datum směny a reálná

hodnota nástrojů vlastního kapitálu). Jako výsledek první fáze tohoto projektu lze označit i změny v rámci souvisejících standardů IAS 38 Nehmotná aktiva, IAS 36 Snížení hodnoty aktiv. Hlavním důvodem pro nahrazení IAS 22 zcela novým standardem v rámci první fáze projektu Podnikové kombinace bylo, že IAS 22 umožňoval použití dvou metodických postupů pro vykázání podnikových kombinací, a to metodu spojení podílů a metodu koupě. Přestože použití metody spojení podílů bylo omezeno pouze na situace, kdy nebylo možné identifikovat nabyvatele, bylo použití dvou metodických postupů, které vedly ke značně odlišným výsledkům, předmětem kritiky. Možnost použití dvou metod stimulovala kombinující podniky k upravení transakce takovým způsobem, aby bylo dosaženo zamýšleného účetního efektu. Zákaz použití metody spojení podílů v US GAAP byl impulsem ke zrušení této metody i v rámci IAS/IFRS.

Dalším významným rozdílem IFRS 3 oproti IAS 22 je možnost použití pouze jediného metodického postupu pro oceňování nabytých identifikovatelných aktiv² a převzatých závazků³. IAS 22 umožňoval použití základního řešení a alternativního řešení. Podle základního řešení se nabytá identifikovatelná aktiva a převzaté závazky oceňovaly sumou jejich reálných hodnot (v části odpovídající podílu nabyvatele, který získal směnnou transakcí) a účetních hodnot před akvizicí (v části odpovídající menšinovým podílům). Podle povoleného alternativního řešení byly nabytá identifikovatelná aktiva a převzaté závazky prvotně oceněny v reálné hodnotě k datu akvizice.⁴ Použití dvou možných řešení omezovalo srovnatelnost účetních informací.

Přijetím IFRS 3 (2004) došlo ke sjednocení účtování a vykazování podnikových kombinací na mezinárodní úrovni v následujících oblastech:

- **metodické postupy pro zachycení podnikových kombinací** – použití pouze jediné metody pro zachycování podnikových kombinací bez ohledu na jejich charakter, dřívější použití dvou různých metodických postupů pro zachycení (metoda koupě a metoda spojení podílů) použitelná při podnikové kombinaci označované jako spojení podílů) umožňovalo manipulaci s transakcí tak, aby vedla k dosažení žádoucího výsledku, neboť obě tyto metody podávají značně odlišné výsledky,

2 Identifikovatelná aktiva jsou aktiva, která k datu akvizice splňují následující požadavky, bez ohledu na to, zda byla původně zachycena v účetních výkazech nabývaného podniku:

- v případě jiného než nehmotného aktiva je pravděpodobné, že veškeré související budoucí ekonomické přínosy poplynou nabyvateli, a jeho reálnou hodnotu lze spolehlivě měřit,
- v případě nehmotného aktiva může být jeho hodnota spolehlivě měřena.

3 Závazky a podmíněné závazky musejí splňovat k danému dni následující požadavky:

- v případě jiného než podmíněného závazku je pravděpodobné, že pro vyrovnání závazku bude požadován odliv prostředků představujících ekonomický prospěch, a je možné stanovit jeho reálnou hodnotu,
- v případě podmíněného závazku může být jeho hodnota spolehlivě stanovena.

4 IAS 22 32-35

- **prvotní ocenění** – IAS 22 také povoloval při použití metody koupě dvě možná řešení (základní a alternativní) při oceňování nabytých aktiv a převzatých závazků a podmíněných závazků, což mohlo vést ke snížení srovnatelnosti účetních informací,
- **vykázání závazků vzniklých z ukončení nebo omezení činnosti nabývaného podniku**, v ocenění v reálných hodnotách snížených o náklady spojené s jejich prodejem,
- **řešení přebytku podílu nabyvatele na reálné hodnotě identifikovatelných čistých aktiv nad pořizovacím nákladem podnikové kombinace**⁵ – v souladu se standardem je nutné, aby nabyvatel provedl identifikaci a ocenění aktiv, závazků a podmíněných závazků,
- **účetování goodwillu a nehmotných aktiv nabytých v podnikové kombinaci** – standard nově požaduje, aby goodwill nabytý v rámci podnikové kombinace nebyl odpisován, ale pravidelně testován na snížení hodnoty.

IFRS 3 vymezuje požadavky na účetní výkaznictví při podnikových kombinacích, tedy v situacích, kdy dochází ke spojení samostatných účetních jednotek do jedné vykazující jednotky. Výsledkem takových transakcí je obvykle situace, že nabyvatel získává kontrolu nad těmito účetními jednotkami. Cílem IFRS 3 je vymezení podnikové kombinace dostatečně obecně na to, aby podniková kombinace mohla zahrnovat všechny transakce a události, kdy jsou samostatné jednotky spojeny do jednoho ekonomického celku, tedy i situace, kdy jsou samostatné účetní jednotky spojovány do jednoho ekonomického celku, aniž by jedna z kombinujících jednotek získala kontrolu nad druhými kombinujícími účetními jednotkami. O podnikové kombinaci se nejedná pouze v případech, kdy nabyvatel získá skupinu aktiv, která však netvoří podnik. Pro podnikové kombinace platí, že nabyvatel uznává všechna identifikovatelná aktiva, bez ohledu na to, zda tato aktiva byla vykázána v rozvaze nabývaného podniku, závazky a podmíněné závazky nabývaného podniku v reálných hodnotách k datu akvizice a zároveň vykazuje goodwill, který je testován na snížení hodnoty minimálně jednou ročně.

Formy podnikových kombinací podle IFRS 3 a SFAS 141

Podniková kombinace, na kterou se vztahují pravidla vymezená IFRS 3 a SFAS 141, může mít formu:

- koupě podílu na vlastním kapitálu společnosti, vzniká mateřská společnost a dceřiná společnost,
- koupě čistých aktiv společnosti včetně příslušného goodwillu, tímto způsobem nevzniká vzájemný mateřský a dceřiný vztah.

Na základě uskutečněné akvizice vzniká jedna ze dvou podnikových kombinací:

1. Podniková kombinace, kdy jedna z kombinujících účetních jednotek získá kontrolu. V takovém případě nabyvatel kupuje čistá aktiva a uznává ve své účetní závěrce všechna nabytá aktiva, převzaté závazky a podmíněné závazky, a to včetně takových, o kterých nabývaná účetní jednotka dříve neúčtovala. To znamená, že je nutné určit reálnou hodnotu nabytých aktiv a převzatých závazků. V takovém případě lze uvažovat o vhodnosti oceňování v reálné hodnotě, neboť oceňování v reálné hodnotě s sebou přináší dodatečné náklady.
2. Podniková kombinace, kdy ani jedna z kombinujících účetních jednotek nezíská kontrolu – tedy splynutí rovných stran. V současné době není v rámci metodických postupů vykazování podnikových kombinací rozlišováno mezi situacemi, kdy jedna z kombinujících účetních jednotek získává kontrolu nad druhou účetní jednotkou a kdy ani jedna z kombinujících účetních jednotek nezíská kontrolu. Přestože lze teoreticky považovat za vhodnější použití v případě splynutí rovných stran jiné metody, existují důvody, které vedou FASB i IASB ke sjednocenému postupu. Mezi tyto důvody patří zejména:
 1. problémy s jednoznačným vymezením vhodných kritérií pro odlišení pravého splynutí od ostatních podnikových kombinací,
 2. splynutí rovných stran existuje poměrně vzácně,
 3. možnost zachytit podnikové kombinace různým způsobem by vytvořilo prostor pro manipulaci s transakcí s cílem dosáhnout žádoucího účetního cíle.

Metoda koupě

Metoda koupě plně odpovídá jednomu ze základních cílů účetní závěrky, a to ukázat zodpovědnost podnikového managementu za prostředky jemu svěřené. Metoda poskytuje informace k hodnocení investic provedených managementem, protože dává obraz o očekávaných budoucích tocích přídělných nabytým aktivům a převzatým závazkům a podmíněným závazkům.

Tento metodický postup je založen na prvotní identifikaci nabyvatele, který kupuje čistá aktiva a vykazuje nabytá aktiva a převzaté závazky a podmíněné závazky, a to včetně takových, které nabývaný podnik dříve nevykazoval. Nabyvatelem je ta účetní jednotka, která získává kontrolu nad ostatními účetními jednotkami.

Nabyvatel určí vyšší pořizovací nákladu podnikové kombinace jako úhrn:

⁵ Standard požaduje okamžité přehodnocení identifikace a ocenění identifikovatelných aktiv, závazků a podmíněných závazků nabývaného podniku, pokud je k datu akvizice tento podíl vyšší než pořizovací náklad akvizice.

- **reálných hodnot** předaných aktiv, závazků a emitovaných nástrojů vlastního kapitálu k datu směny (viz tabulka I), které nabyvatel směňuje za kontrolu nad nabyvaným podnikem a
- **veškerých nákladů přímo přiřaditelných podnikové kombinaci**, jedná se například o provize, odměny placené účetním, zalcům a odhadcům, právníkům, kteří provádějí kombinaci.

V případě, že je odloženo vypořádání pořizovacího nákladu, je nutné určit reálnou hodnotu odložené platby diskontováním dlužné částky na její současnou hodnotu k datu směny.

Nabyvatel ve své rozvaze vykáže pořizovací náklady na podnikovou kombinaci, jedná se o odtok aktiv, vznik závazků a navýšení vlastního kapitálu, na druhé straně do rozvahy zařadí nabytá identi-

fikovatelná aktiva a převzaté závazky nabyvaného podniku v reálné hodnotě k datu akvizice s výjimkou dlouhodobých aktiv držených za účelem prodeje vykazovaných v reálné hodnotě snížené o předpokládané náklady na prodej, dále odložené daňové pohledávky a závazků, které jsou vykázány ve vztahu k identifikovatelným aktivům a závazkům při akvizici. V rámci identifikovatelných aktiv nabyvatel vykazuje v souladu s IFRS 3 i SFAS 141 i taková nehmotná aktiva, která v nabyté účetní jednotce v rozvaze nebyla vykázána, neboť pro danou účetní jednotku nesplňovala příslušná kritéria:

- je oddělitelné,
- vzniká ze smluvních nebo jiných zákonných práv.

I: Způsob určení reálné hodnoty pro položky majetku a závazků

Položka	Určení reálné hodnoty
Finanční nástroje obchodované na veřejných trzích	Zveřejňované tržní ceny
Finanční nástroje, které nejsou obchodované na veřejných trzích	Odhad ceny na základě modelů
Dlouhodobé pohledávky	Současná hodnoty budoucích příjmů
Krátkodobé pohledávky	Nominální hodnota
Zásoby výrobků a zboží	Prodejní ceny snížené o odbytové náklady
Zásoby materiálu	Běžné reprodukční ceny
Pozemky a budovy	Tržní ceny
Stroje a zařízení	Znalecký odhad tržní ceny
Nehmotná aktiva	Tržní ceny z aktivního trhu, pokud neexistuje aktivní trh, je třeba posoudit, za jako cenu by obdobné aktivum bylo pořízeno
Zaměstnanecké požitky	Současná hodnota závazků, které bude podnik muset v budoucnu zaměstnancům vyplatit, případně snížené o související pohledávky
Daňová aktiva a závazky	Nominální nediskontovaná hodnota
Závazky vůči dodavatelům a směnečné závazky	Současná hodnota diskontovaná na základě aktuálních tržních úrokových sazeb
Nevýhodné smlouvy	Současná hodnota částky, kterou bude třeba vynaložit na vypořádání smlouvy, diskontovaná na základě aktuálních tržních úrokových sazeb
Podmíněné závazky	Částka, kterou by třetí strana vyžadovala při převzatí těchto závazků

Zdroj: IFRS 3

Rozdíl mezi pořizovacím nákladem podnikové kombinace a podílem nabyvatele na čisté reálné hodnotě identifikovatelných aktiv, závazcích a podmíněných závazcích je v souladu s SFAS 141 i IFRS 3 vykázán jako aktivum goodwill, ten je oceněn jako přebytek pořizovacího nákladu podnikové kombinace nad podílem na čisté reálné hodnotě identifikovatelných aktiv, závazků a podmíněných závazků nabyvaného podniku. Goodwill, který vzniká v souvislosti s podnikovou kombinací, tak představuje platbu nabyvatele provedenou v souvislosti s očekáváním budoucích ekonomických užitek z aktiv,

kteřá nemohou být jednotlivě identifikována a samostatně vykázána. V případě, kdy nabytá čistá aktiva jsou vykázána ve vyšší hodnotě, než jsou náklady podnikové kombinace, se jedná o negativní goodwill. Situace, kdy vzniká negativní goodwill, však většinou signalizuje nesprávné nebo nadhodnocené ocenění nabytých aktiv. Je tedy podle IFRS 3 nutné ještě před samotným vykázáním negativního goodwillu přezkoumat správnost ocenění. Pokud je skutečně negativní goodwill vykázán, je vykázán jako jednorázový výnos (zisk).

Ke 30. 11. dochází k akvizici. Mateřská společnost získala 18 000 akcií dceřiné společnosti, což představuje 100% jejího základního kapitálu. Nominální hodnota akcií je 15 peněžních jednotek (p.j.) za akcii, tržní hodnota akcií je k datu akvizice 150 p.j. za akcii. Přímé náklady spojené s podnikovou kombi-

nací byly 330 000 p.j. a ostatní režijní náklady, které vznikly v souvislosti s akvizicí a nelze je přímo přiřadit, byly 225 000 p.j.

V praxi by akvizice zachycená metodou koupě vypadala následujícím způsobem:

II: Rozvaha mateřské společnosti před akvizicí

Položka	Účetní hodnota v peněžních jednotkách [p.j.]
Aktiva	
Peněžní prostředky	1 500 000
Zásoby	3 000 000
Ostatní oběžná aktiva	2 340 000
Dlouhodobý hmotný majetek (netto)	3 900 000
Celkem	10 740 000
Pasiva	
Cizí zdroje	3 990 000
Základní kapitál (common stock)	750 000
Kapitálové fondy (APIC)	3 000 000
Nerozdělené zisky (R/E)	3 000 000
Celkem	10 740 000

Zdroj: Vlastní výpočet

III: Rozvaha dceřiné společnosti

Položka	Účetní hodnota [p.j.]	Reálná hodnota [p.j.]
Aktiva		
Dlouhodobý hmotný majetek v netto hodnotě	2 580 000	2 895 000
Zásoby	1 440 000	1 650 000
Ostatní oběžná aktiva	780 000	780 000
Celkem	4 800 000	5 355 000
Pasiva		
Cizí zdroje	2 625 000	
Základní kapitál	300 000	
Kapitálové fondy	750 000	
Nerozdělené zisky	1 125 000	
Celkem	4 800 000	

Zdroj: Vlastní výpočet

Společnost, která je předmětem akvizice, neměla ve svém majetku vykázanou recepturu, vytvořenou vlastní činností, jejíž reálná hodnota je 30 000 p.j. Daňová sazba daně z příjmů právnických osob je 20%.

Změna v částce odložené daně vztahující se k dceřiné společnosti při akvizicích vzniká z titulu oceňování aktiv a závazků nabývané společností v reálné hodnotě, která se v řadě případů liší od hodnoty, ve které byly aktiva, závazky a podmíněné závazky

vykázány v rozvaze před akvizicí a je považována za daňovou základnu. Tuto skutečnost dokládá tabulka IV. Odložená daň rovněž vzniká z titulu vykázání pro účely mateřské společnosti nehmotných aktiv, která nebyla v původních výkazech nabývané společností vykázána vůbec, její daňová základna byla nulová. Změna v částce odložené daně představuje další identifikovatelný závazek, který je nutno brát v úvahu při vyčíslení goodwillu při použití metody koupě, jak dokládají i tabulky V a VI.

IV: Výpočet odložené daně

Odložená daň	Účetní hodnota [p.j.]	Daňová hodnota [p.j.]	Rozdíl [p.j.]	Odložená daň [p.j.]	P/Z
Dlouhodobý hmotný majetek v netto hodnotě	2 895 000	2 580 000	315 000	63 000	Z
Receptura	30 000	0	30 000	6 000	Z
Zásoby	1 650 000	1 440 000	210 000	42 000	Z
Ostatní oběžná aktiva	780 000	780 000	0		
Cizí zdroje	2 625 000	2 625 000	0		
Základní kapitál	300 000	300 000	0		
Kapitálové fondy	750 000	750 000	0		
Nerozdělené zisky	1 125 000	1 125 000	0		
Odložená daň				111 000	Z

Zdroj: Vlastní výpočet

V: Upravená rozvaha dceřiné společnosti při akvizici

Položka	Reálná hodnota [p.j.]
Aktiva	
Dlouhodobý hmotný majetek v netto hodnotě	2 895 000
Receptura	30 000
Zásoby	1 650 000
Ostatní oběžná aktiva	780 000
Celkem	5 355 000
Pasiva	
Cizí zdroje	2 625 000
Odložený daňový závazek	111 000
Celkem	2 736 000

Zdroj: Vlastní výpočet

VI: Výpočet goodwillu při použití metody koupě

Položka	Hodnota [p.j.]
Čistá aktiva dcery	2 619 000
Cena akvizice	3 030 000
Goodwill	411 000

Zdroj: Vlastní výpočet

Jak je patrné z tabulek č. II, III a VII, bilanční suma nabývané společnosti se značně odlišuje při sestavení individuální rozvahy a při vykazování rozvahových položek pro účely mateřské společnosti při použití metody koupě, což vyplývá zejména z funkce, kterou plní metoda koupě – slouží k přehledu o tom, jaká čistá aktiva nabyvatel akvizicí získá, a to při oceňování v reálné hodnotě, bez ohledu na to, jaké oceňovací báze ve svých účetních výkazech používá nabývaná společnost.

VII: Rozvaha po akvizici

Položka	Hodnota [p.j.]
Aktiva	
Peněžní prostředky	945 000
Zásoby	4 650 000
Ostatní oběžná aktiva	3 120 000
Dlouhodobý hmotný majetek (netto)	6 795 000
Receptura	30 000
Goodwill	411 000
Celkem	15 951 000
Pasiva	
Cizí zdroje	6 615 000
Odložený daňový závazek	111 000
Základní kapitál	1 020 000
Kapitálové fondy (APIC)	5 205 000
Nerozdělené zisky (R/E)	3 000 000
Celkem	15 951 000

Zdroj: Vlastní výpočet

Metoda splynutí

V případech, kdy nebylo možné určit nabyvatele, byla dříve v souladu s IAS 22 nebo APB Opinion No. 16 podniková kombinace zachycována jako spojení podílů. **Metoda splynutí** (spojení podílů) je založena na vykázání položek účetních výkazů kombinujících podniků takovým způsobem, jako kdyby byly spojeny od začátku nejstaršího prezentovaného období. Každý rozdíl mezi částkou vykázanou jakou emitovaný základní kapitál plus každým dodatečným plněním ve formě peněžních prostředků nebo jiných aktiv a částkou vykázanou jako nabytý základní kapitál se upravuje oproti vlastnímu ka-

pitálu⁶. Při použití metody spojení podílů dochází k zachycení a vykázání kombinujících podniků tak, jako kdyby pokračovaly jednotlivé podnikatelské činnosti stejným způsobem jako před kombinací. Při použití metody spojení podílů se proto vychází z účetních hodnot majetku a závazků jednotlivých kombinujících podniků a v agregovaných účetních výkazech je pouze minimum změn, jak demonstruje tabulka VIII. Jelikož nedochází k datu podnikové kombinace k žádnému přecenění, nevzniká v souvislosti s kombinací goodwill, také účinky vzájemných transakcí mezi kombinujícími podniky jsou v rámci účetní závěrky kombinované jednotky vyloučeny. Při použití této metody jsou veškeré náklady vynaložené v souvislosti s podnikovou kombinací zachyceny jako náklady období, ve kterém vznikly.

VIII: Rozvaha po splnutí podniků při aplikaci metody splnutí

Položka	Hodnota [p.j.]
Aktiva	
Peněžní prostředky	945 000
Zásoby	4 440 000
Ostatní oběžná aktiva	3 120 000
Dlouhodobý hmotný majetek (netto)	6 480 000
Celkem	14 985 000
Pasiva	
Cizí zdroje	6 615 000
Základní kapitál	1 020 000
Kapitálové fondy	3 780 000
Nerozdělené zisky	3 570 000
Celkem	14 985 000

Zdroj: Vlastní výpočet

IX: Komparace majetkové a kapitálové struktury kombinované jednotky při použití metod koupě a splnutí podílů v procentech a porovnání rozdílů⁷

Položka	metoda koupě (%)	metoda splnutí podílů (%)	Rozdíl mezi metodami (%)
Aktiva			
Peněžní prostředky	5,92	6,31	0,00
Zásoby	29,15	29,63	4,52
Ostatní oběžná aktiva	19,56	20,82	0,00
Oběžná aktiva celkem	54,64	56,76	2,41
Dlouhodobý hmotný majetek (netto)	42,60	43,24	4,64
Receptura	0,19	0,00	100,00
Goodwill	2,58	0,00	100,00
Stálá aktiva celkem (netto)	45,36	43,24	10,45
Celkem	100,00	100,00	6,06
Pasiva			
Cizí zdroje	41,47	44,14	0,00
Odložený daňový závazek	0,70	0,00	100,00
Cizí zdroje celkem	42,17	44,14	1,65
Základní kapitál	6,39	6,81	0,00
Kapitálové fondy (APIC)	32,63	25,23	27,38
Nerozdělené zisky (R/E)	18,81	23,82	-19,00
Vlastní zdroje celkem	57,83	55,86	9,27
Celkem	100,00	100,00	6,06

Zdroj: Vlastní výpočet

⁶ IAS 22 79

⁷ Při výpočtu procenta rozdílu je za základ brána absolutní hodnota položky při použití metody koupě: rozdíl v % = (položka v absolutním vyjádření při použití metody koupě – položka v absolutním vyjádření při použití metody splnutí podílů) / položka v absolutním vyjádření při použití metody koupě

X: Komparace vybraných poměrových ukazatelů při použití metody koupě a metody splynutí podílů

Poměrový ukazatel pro hodnocení kapitálové struktury	Metoda koupě	Metoda splynutí podílů
Equity ratio = poměr vlastního kapitálu k celkovému kapitálu	0,58	0,56
Ukazatel stavu kapitalizace = dlouhodobé zdroje / stálá aktiva v netto hodnotě	2,20	2,31

Zdroj: Vlastní výpočet

ZÁVĚR

Jak je patrné z tabulek IX a X, při použití jednotlivých metod dochází k rozdílům jak v majetkové, tak i kapitálové struktuře kombinované jednotky. Rozdíly vyplývají zejména z odlišného způsobu oceňování aktiv a závazků při použití jednotlivých metod. Ve většině případů při použití metody koupě dochází ke zvýšení hodnoty aktiv, toto zvýšení vyplývá z použití reálné hodnoty při oceňování rozvahových položek a zahrnutí identifikovatelných aktiv z hlediska nabyvatele, která nemusela být vykázána v majetku kombinované účetní jednotky. Použití reálné hodnoty většinou vede ke zvýšení ocenění jednotlivých položek aktiv, neboť položky byly dříve vykázány v historických cenách, které odrážejí situaci v okamžiku jejich pořízení a neberou v úvahu změny v cenové hladině po okamžiku jejich pořízení. Při použití metody koupě je hodnota aktiv zvýšena o položku rozdílu mezi čistou hodnotou přejímaných aktiv a hodnotou akvizice – goodwillu (ve většině případů převyšuje hodnota akvizice čistou hodnotu přejímaných aktiv, v opačném případě nedochází k zachycení negativního goodwillu v rozvaze, ale částka rozdílu je okamžitě zachycena ve výsledovce). Částka goodwillu není ovlivněna pouze zmíněným rozdílem, ale, jak je patrné z tabulky V, její výši ovlivňuje rovněž změna odložené daně z příjmů, která vyplývá z rozdílu v ocenění rozvahových položek v účetních výkazech kombinovaného a kombinujícího podniku. V důsledku přecenění na reálnou hodnotu dochází ke změnám ve výši vlastního kapitálu kombinující jednotky (ke zvý-

šení). Při použití metody splynutí nedochází k přecenění rozvahových položek na reálnou hodnotu a kombinující podnik dále tyto položky vykazuje v historických cenách, z čehož vyplývá, že majetek je vykázán v nižších hodnotách. Nevzniká goodwill, nedochází ke změnám v úhrnné výši vlastního kapitálu. Při hodnocení obou metodických postupů prostřednictvím vybraných poměrových ukazatelů dochází k rozdílům v jejich výši, hodnota rozdílu je ovlivněna zejména rozdílem mezi historickým oceněním a oceněním v reálné hodnotě u rozvahových položek kombinovaného podniku.

V lednu 2008 IASB zakončila druhou fázi projektu s názvem „Business Combinations“. Cílem projektu bylo vytvořit jednoduchý vysoce kvalitní standard pro zachycení a vykazování obchodních kombinací, který by zároveň byl kompatibilní se standardem pro zachycení obchodních kombinací používaným v US GAAP (SFAS 141 Business Combinations). Výsledkem této fáze byla revize IFRS 3 a SFAS 141, revize byla zaměřena na následující oblasti:

- zjednodušení měření goodwillu
- zjišťování a vykazování nákladů akvizice.

Ve výše uvedených oblastech byly provedeny základní změny v SFAS 141 tak, aby byl kompatibilní s IFRS 3. Další změny se již týkaly obou předpisů pro zachycování pro zachycování podnikových kombinací, změny vycházely zejména ze zkušenosti s aplikací IFRS 3 v uplynulých letech (2005–2007). Dosud však existují rozdíly mezi vykazováním podle IFRS a US GAAP, které však vycházejí z obecných rozdílů mezi IFRS a US GAAP.

SUMMARY

The great attention was paid to business combinations in this paper. Business combinations (acquisition of one business by another, it is a part of merges and acquisitions (M&A) are an important feature of the capital markets. The main reason was that the accounting for business combinations had been identified as an area with a great divergence in financial reporting systems accepted by European capital markets (IAS/IFRS) and by capital market in the USA (US GAAP)⁸.

The IASB and FASB common project “Business Combinations” was concerned with the accounting for business combinations convergence. The objective of the project was to develop a single high quality standard of accounting for business combinations that would be based on the same principles and approaches whether an entity is applying IFRSs or US GAAP. There were two different standards for Business Combinations accounting in the beginning of the project:

- **SFAS 141 Business Combinations** as a part of US GAAP SFAS 141 was issued in July 2001 and removed the pooling interests method, replaced amortization of goodwill with goodwill impairment test and

8 The final report Business Combination Phase II stated that in 2006 there were more than 13 000 M&A transactions worldwide. Just under half with a combined value 1.49 trillion \$ were completed by entities that apply US GAAP and the most of the rest, worth 1.82 trillion \$ were completed by entities that apply IFRS.

- **IAS 22 Business Combinations** in IAS where the pooling interest method was allowed and goodwill was amortized.

The project was formed in 2001 and was split into two phases. The first phase was short-term and addressed especially pooling of interests and goodwill amortization in a replacement of former IAS 22 Business Combinations. This phase was concerned with:

- Business combinations definition
- Methods of accounting for business combinations definition
- Methods of accounting for goodwill or negative goodwill and intangible assets acquired in a business combination description
- Initial measurement of the intangible net assets acquired in a business combination
- Related changes in IAS 36 Impairment of Assets and IAS 38 Intangible Assets.
- The results of phase were:
- Replacement of IAS 22 with IFRS 3 Business Combination
- Revision of IAS 36 and IAS 38.

The second phase took a broader look at business combinations accounting. Both phases started at the same time and ran parallel until the first phase was completed. The second phase was the common work of IASB and FASB and was completed in January 2008. The main results of the second phase are:

- Application of the purchase method for accounting for business combinations in both systems, the pooling interest method is no longer permitted
- Accounting for business combinations in which separate entities or operations of entities are brought together to form a joint venture
- Issues exclude from phase I (combinations of entities under common control, combination of mutual entities, combination to a form of a reporting entity by contract only without the obtaining an ownership interest).

IFRS 3 Business Combinations

IFRS 3 was issued on 31st March 2004 and replaced former IAS 22. The objective of this standard is the accounting treatment for business combinations. IAS 22 allowed two methods for accounting for business combinations (the pooling interest method and the purchase method). Despite the fact that the pooling interest method could be applied only in the pooling interest case of business combination, the application of the method was criticized. The possibility of two methods application could be a great obstacle in financial statements comparison and could be an opportunity to adapt transaction to the demanded results.

The Exposure Draft of IFRS 3 from December 2002 was significantly changed before the IFRS 3 was issued. The financial statements requirements in case of business combination are the main objectives of IFRS 3. The last change of IFRS 3 was completed in January 2008. Revised standard reinforces the existing IFRS 3 model but remedies problems that have emerged in its application. The revised standard is more succinct than its predecessor. Business combination is the transaction or event in which an acquirer obtains control of one or more business. In IFRS 3 are business combination defined universally to include all types of business combinations. Only the acquisition (purchase) method is allowed for all types of business combinations.

XI: Comparison of Purchase Method and Pooling Interest Method

Purchase Method	Pooling Interest Method
Assets and liabilities are measured at fair value	Assets and liabilities are transferred at their historical costs
The direct costs of the business combination are considered as a part of the investment cost	The consolidated income statement reflects expenses of business combination
Retained earnings are not carried to the combining company	Retained earnings are reduced for the combination expenses
Goodwill is recorded for the excess of investment costs over net identifiable assets	No goodwill is recorded.
The consolidated income statement is not affected by the expenses related to the combination	Retained earnings of combined company is carried to combining company

Příspěvek byl zpracován v rámci Výzkumného záměru PEF MZLU MSM 6215648904 Česká ekonomika v procesech integrace a globalizace a vývoj agrárního sektoru a sektoru služeb v nových podmínkách integrovaného evropského trhu jako součást řešení tematického směru 02.

SOUHRN

V roce 2001 započala Rada pro mezinárodní účetní standardy (IASB) projekt „Business Combinations“, který byl zaměřen na zvýšení kvality výkaznictví v této oblasti a na mezinárodní harmonizaci. Projekt byl rozdělen do dvou fází. Jako výsledek první fáze vznikl nový IFRS 3 (2004) Podnikové kombinace, který nahradil IAS 22. Cílem IFRS 3 byla částečná harmonizace zachycování a vykazování podnikových kombinací v Evropě a v USA. Principy obsažené v IFRS 3 vycházejí z SFAS 141, který vznikl v roce 2001, nahradil APB (Accounting Principles Board) Opinion No. 16 Business Combinations a SFAS 38. V IFRS 3 i SFAS 141 dochází ke zákazu aplikace metody splynutí při zachycování a vykazování podnikových kombinací a povolení pouze metody koupě. Na základě komparace obou metodických přístupů a dopadu jejich použití na finanční situaci kombinujícího podniku je demonstrován hlavní důvod, který vedl k zákazu používání dvou možných metodických postupů. V závěru je příspěvek je zaměřen i na základní rysy druhé fáze projektu Podnikové kombinace, která se týká oblasti aplikace metody koupě, zavedení nových metodických postupů pro zachycení podnikových kombinací (metody nové účetní jednotky).

podniková kombinace, metoda koupě, reálná hodnota, goodwill

LITERATURA

- IASB: Business Combinations Phase II (Project Summary and Feedback Statement), London 2008, s. 27, ISBN 978-1-905590-57-5
IASB: Mezinárodní standardy účetního výkaznictví 2005, SU, Praha 2005, ISBN 1-904230-79-2

- IASB: Mezinárodní účetní standardy 2000, HZ Praha, 2000, ISBN 80-238-2029-X
FASB: FASB Statement No 141 (revised 2007)
SŮVOVÁ, H. a kol., 1999: Finanční analýza v řízení podniku, v bance a na počítači. Bankovní institut: Praha, 622 s, ISBN 80-7265-027-0.

Adresa

Ing. Hana Bohušová, Ph.D., Ing. Patrik Svoboda, Ph.D., Ústav účetnictví a daní, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská, 613 00 Brno, Česká republika, e-mail: uchana@mendelu.cz, e-mail: ucpatrik@mendelu.cz

